

NOVVM

TESTAMENTVM

GRÆCE,

Cum vulgata interpretatione Latina Græci contextus lineis inserta. Quæ quidem interpretatio, quum à Græcarum dictionum interpretatione discedit, sensum, videlicet, magis quàm verba exprimens, in margine libri est collocata: atque alia, BEN. ARIÆ MONTANI HISPALENSIS operâ è verbo reddita, ac diuerso characterum genere distincta, in eius est substituta locum.

Editio postrema, multò quàm antebac emendatior.

Cum præfatione eiusdem BEN. ARIÆ MONTANI, in qua sui huius operis rationem reddit, docetque quis ex eo fructus à sacræ paginæ studiosis percipi possit.

Ex officina Commeliniana.

M. D. XCIX.

BENED. ARIAE MONTANI HISPALENSIS, IN NOVI TESTA-

*menti Graeci Latinam interpretationem à verbo expressam
ad Christianum Lectorem Praefatio.*

QUOD nihil in nobis sit, quod Christiani Recipi, iamdiu non confecti memimus: necitō omnem studiorum, aetionūque nostrarum rationem, ad publicam utilitatem semper referendam esse diximus. Cuius quidem rei praefer officij nostri conscientiam, qua sumus, Deum etiam ipsum testem appellamus: quae nihil omnino, quancumque mentis humanae tenetibus obvolutum, & in deperantū hōminum ingenij latebris delitescens, unquam latere potest, & qui, non solum eorum quae aut dicta, aut facta sunt, verum etiam eorum quae in mentem hominibus veniunt, testis est & iudex. Quam verò ex sacris sanctis eius doctrina didicimus, nam lucis nobis inesse, quod eius beneficio acceptum sentire nos debeamus: atque adeo, quoniam eius etiam praeceptis maneamus, ut quae in refractis prodesse possunt, usque ad hunc usque & auxilio numquam desimus. utque elabundum est nobis, ut quod quilibet donum à summo illo verum omnium optifice acciperit, id & diligenter & fideliter cum ceteris communicet. Quod quidem in primis nobis semper fuit propositum. Pro ea enim, si qua in nobis est, doctrina (quae quidem quibus sit exigua ingenij agnoscamus) Christiana Resp. utilitati, propensio animo, ac tota, quod aliam, vniuersis, nostris laboribus semper consultum esse volumus. Quae in re non proprie estimatiōnis & honoris, verum communis Christianorum utilitatis rationem habuimus. Arque huc de causa non multum laborauimus ad quot & quam magnos viros nostri labores peruenirent essent, sed an ex his aliquid emolumentum Christiani homines percipere possent. Hac enim in parte, neque huius nec ut illius gratia aut dignitati inferentes, humilioribus neque ad potentioribus, & tamis qui indigent ut nutrimento more mās in eis in considerat, quam ita quibus solidioribus praebendum est, nos deus fecerit esse agnoscamus, si quidem omni hominum generi abunde à nobis satis fieri cupimus: quocumque enim tempore, aut quacumque in re aliquid Christianis utile à nobis praestari posse intelligimus, nullis neque laboribus neque vigiliis unquam parcemus. Quam igitur nostram illam diligentiam (psere, Lector, & concedo, ut hoc vocabulum nostram illam operam adhibeamus) in veteri Testamento ex Hebraica veritate in Latinum linguam conuertendo (quae interpretatio in illo sacrorum Bibliorum regio apparere conspicitur) omnium eruditorum suffragio probatam esse conspicimus: doctissimorum Theologorum seruetur idem à nobis in Novo Testamento praestandum esse intelleximus, nempe ut omnia ad Graeci contextus phrasim expenderentur. Hac enim ratione patitur adiuuari potius, qui ex Graecis thesauris noui, atque ita qui ex Hebraeis veteri proferte forant. Quamuis enim hac tempestate multo plures Theologus Graeci quam Hebraice doctos in Europa passim reperias: tamen nec etiam omnium exigua est numerus qui neutram linguam tenent: qui quam videant harum linguarum cognationem non sine magna difficultate acquiri posse, nec carum fructu omnino carere, utriusque idioniam (quos vocant) id est, loquentis proprietatibus libenter adhaerere, et quae se sibi familiariter reddere percipiunt: hoc modo utriusque idioniam vim multo minori negotio consequantur. Sed ut tandem ad rem veniamus, vulgaram illam Noui Testamenti interpretationem, quae iam multis seculis, & estiamnum vritur Romana ecclesia, ceteris quae hodie-

no die extant omnibus semper anteprehendam duximus. Haec enim, sine dubio, & gratissima & utilissima omnium est. Quam verò istam anteprehensionem d. difficultas postulat, ut ab ea recedere, aut ita à nobis est praestitum, ut non eam contigimus, ceteris postponamus, sed potius altam adiumento eam exploramus. Idem cum in veteri Testamento facendum esse diximus, tum verò maxime in nouo, in quo Graeca in Latinam linguam maiori eam proprietate, quam à ceteris linguis, conuertitur seruit. Nam haec duo linguarum genera cognatione quadam & adhaerentia quodammodo inter se coniunguntur. Accidit tamen interdum ut Graeca phrasim latinam à Latina seruitone proprietate discedat. Tunc ita sententiae rationem habemus, ut Graeca in illi & illi illi loquutiones, pro ut res postulare videbatur, addiderimus. Atque hac de causa multo facilius fore putauimus, vulgaram editionem in nouo Testamento ad verbum Graeci contextui innectere, quam eam Hebraico inserere. Hebraici enim sermonis proprietate plurimum à Latina loquutione distare solent: Graeci verò non item. Atque idem quoniam Hebraicis verbum pro verbo Latine reddere solent, non esse habet magnam captam idioniam comparare. Alioqui Latinis, non Hebraice nesciunt, Latina obsecumata dabit, quam si iudeus mera Hebraica offerret. Ea verò quae ex Graeco à verbo redduntur, quomodo parum aut nihil cum solita oratione Latina habent commune, cum poetica tamen quae ratione non indegenter subinde conueniunt. Quam igitur nullo maiori studio teneamus, quam ut studiosorum utilitati consulamus, & eorum iudicia, quae tantum per nos praestari potest, promoueamus: atque ut doctissimi viri, quorum haec necessitate desiderio non potuimus non satisfecere, hac etiam in parte morem geramus: ad exemplum eius laboris quoniam simpliciter in examinanda veteri Testamento interpretatione à Sancto Pagnino conscripta, in nouo etiam Testamento vulgaram editionem in studiosorum gratiam Graeco contextui inseruimus, & Graecam phrasim Latinam ad verbum reddidimus. qui labor eruditus, ut opinor, non ingratus, studiosis verò non solum utile, verum etiam necessarium erit. Qui enim ex fontibus utriusque linguae, Hebraica scilicet & Graeca, tantum haeretic capie quod ei satis sit ad sacrae scripturae libros intelligendos, hac accedat. Potest enim, si saltem mediocrem adhaerentiam erit, intra decem menses, aut etiam sex, vniuersi sermonis Graeci & Hebraici cognitionem laudis equum consequi. Haec quoque accedit multorum locorum interpretatio, quae vulgare editioni addita ad sententiae explicitam plurimum confect. Itaque nostram noui Testamenti Latinam interpretationem inter Graeci contextus lines deservendam curauimus, ut quilibet dictis Latinae Graecae subiectis responderet. Quam verò vulgaram non à sententia quidem (id enim nunquam fore uocid) sed à dispositione Graecarum proprietate recedat, suis characteribus, hoc est, Koppis, in margine collocat, nostram interpretationem ad verbum reddimus, italicis characteribus, in illis locis subtilissimas, ita ut integram vulgaram reliquerimus, & Graeci de verbo expresserimus. Praeterea, ut linguarum Graecae utriusque adiumento effemus, & eos molesta labora subleuaremus, difficiliora themata verborum Graecorum à nobis in margine adnotata sunt. Quam verò tanto oneri nostrae humeros impares esse cognoscimus, ut quae idem ipsi nobis de nostra industria non tantum possidemus, quin interdum minus quae aut concinne quam par sit ali-

quid

S. IESV CHRISTI EVANGELII LATINA INTERPRETATIO, QUAM AD GRÆCI IDIOMATIS RATIONEM

EXPENDEBAT BEN. ARIAS MON.

TAMVS HILFALTERSIS

1783

Euangelium secundum Mattheum.

CAPVT PRIMVM

1 **B**ΕΛΛΟΣ ημετερος ιηου χριστου... 2 **Ε**ΙΣ ΑΒΡΑΗΜ... 3 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 4 **Ε**ΙΣ ΑΒΡΑΗΜ... 5 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 6 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 7 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 8 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 9 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 10 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 11 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 12 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 13 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ...

1 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 2 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 3 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 4 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 5 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 6 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 7 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 8 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 9 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 10 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 11 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 12 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ... 13 **Ε**ΙΣ ΔΑΥΙΔ...

Vertical marginal notes in Greek and Latin, providing commentary or corrections for the main text.